

Χώρας αιχώρος

ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΤΟΜΟΣ 2
VOLUME 2

ΤΕΥΧΟΣ 2
ISSUE 2

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2003
NOVEMBER 2003

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

ΚΟΚΚΩΣΗΣ ΧΑΡΗΣ

ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ ΗΛΙΑΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΠΕΤΡΑΚΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΓΟΥΣΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Αραβαντινός Αθανάσιος	- ΕΜΠ
Ανδρικόπουλος Ανδρέας	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Βασενχόβεν Λουδοβίκος	- ΕΜΠ
Γιαννακούρου Τζίνα	- ΥΠΕΧΩΔΕ
Γιαννιάς Δημήτρης	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Δελλαδέτσημας Παύλος	- Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Δεμαθάς Ζαχαρίας	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Ιωαννίδης Γιάννης	- Tufts University, USA
Καλογήρου Νίκος	- ΑΠΘ
Καρύδης Δημήτρης	- ΕΜΠ
Κοσμόπουλος Πάνος	- ΔΠΘ
Κουκλέλη Ελένη	- University of California, USA
Λαμπριανίδης Λόης	- Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Λουκάκης Παύλος	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Λουρή Ελένη	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Μαντουβάλου Μαρία	- ΕΜΠ
Μελαχροινός Κώστας	- University of London, Queen Mary, UK
Μοδινός Μιχάλης	- Εθν. Κέντρο Περιβ. και Αειφ. Ανάπτυξης (ΕΚΠΑΑ)
Μπριασούλη Ελένη	- Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Παπαθεοδώρου Ανδρέας	- University of Surrey, UK
Πρεβελάκης Γεώργιος-Στυλ.	- Universite de Paris I, France
Φωτόπουλος Γιώργος	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Χαστάογλου Βίλμα	- ΑΠΘ

Διεύθυνση:

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας

και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Περιοδικό ΑΕΙΧΩΡΟΣ

Πεδιον Άρεως, 38334 ΒΟΛΟΣ

<http://www.prd.uth.gr/aeihoros> e-mail: aeihoros@prd.uth.gr

τηλ.: 24210 – 74456 fax: 24210 - 74380

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Επιστημονικό Περιοδικό

αειχώρος

Περιεχόμενα

	Εισαγωγή	4
	Δελλαδέτσιμας Π.	6
Ο σχεδιασμός του χώρου: εξελίξεις και προοπτικές από το παράδειγμα της Ιταλίας	Μιτζάλης Ν.	32
Η εμπειρία πολεοδόμησης της περιφέρειας Westelijke Tuinsteden (Δυτικών κηπουπόλεων) του Άμστερνταμ	Τρασέλα Μ.	46
Αρχιτεκτονική τοπίου και προστατευόμενες φυσικές περιοχές. Προστασία και ανάδειξη του δάσους Δραγουντέλι στη Σιθωνία Χαλκιδικής	Γοσποδίνη Α., Μπεριάτος Η.	72
Η "κυριαρχία" της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και του καινοτόμου σχεδιασμού σε αναδυόμενα "διεθνο-τοπικο-ποιημένα" αστικά τοπία: η περίπτωση της Αθήνας 2004	Χαϊνταρλής Μ.	98
Νομικές και διοικητικές προϋποθέσεις εφαρμογής της Οδηγίας 92/43 στην Ελλάδα: εισαγωγικές σκέψεις και παρατηρήσεις		
	ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	
	Γοσποδίνη Α., Σκάγιαννης Π.	114
Σπουδές Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Ανάπτυξης στα Ελληνικά Πανεπιστήμια: προκλήσεις και προοπτικές	Παπαδούλης Α.	140
Η διαχείριση αναπτυξιακών πόρων σε φθίνουσες βιομηχανικές περιοχές		
	ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΑ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	
	Ψυχάρης Γ.	160
	ERSA, Jyvaskyla, 2003	
	ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ	
	Χαϊνταρλής Μ.	164
Andreas Papapetropoulos, La prise en compte de l'environnement par les procédures du droit de l'urbanisme en France et en Grèce	Χάλκος Γ.	168
Κ. Μπίθας, Οικονομική Θεώρηση της Περιβαλλοντικής Προστασίας	Βλόντζος Γ., Σούτσας Κ.	172
Α. Λαμπριανίδης, Η Επιχειρηματικότητα στην Ευρωπαϊκή Ύπαιθρο. Η Περίπτωση της Ελλάδας		
	ΑΠΟΨΕΙΣ	178
Συνέντευξη με τον Andy Thornley		180
Συνέντευξη με τον Thomas Reiner		186

Μελέτη Τοπίου: Πρόταση για την προστασία και ανάδειξη του δάσους Δραγουντέλι στη Σιθωνία Χαλκιδικής

Μαρία Τρατσέλα

Αρχιτέκτων Μηχανικός, Master Αρχιτεκτονικής Τοπίου MLa,
Υποψήφια Διδάκτωρ Α.Π.Θ., Διδάσκουσα (407) Τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια ερευνητικής δραστηριότητας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και αναφέρεται σε θέματα ανάπτυξης, προστασίας του περιβάλλοντος, αξιοποίησης του φυσικού πλούτου και πολιτισμικής αναβάθμισης φυσικών τοπίων με ιδιαίτερη αισθητική ή οικολογική σημασία. Πρόκειται για μία Μελέτη Αρχιτεκτονικής Τοπίου κατά την οποία διερευνάται το δυναμικό και οι προοπτικές για αξιοποίηση και ανάδειξη του δασικού τοπίου της περιοχής "Δραγουντέλι" που βρίσκεται σε ζώνη υψηλής τουριστικής κίνησης στη Σιθωνία Χαλκιδικής. Η κορεσμένη τουριστικά ευρύτερη περιοχή στην οποία εντάσσεται το υπό μελέτη τοπίο, επιζητά την καθιέρωση νέων μορφών τουριστικής ανάπτυξης, τα οποία μπορούν να εξασφαλίσουν μία ισόρροπη σχέση ανάμεσα στο περιβάλλον, την οικονομία και τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες της τοπικής κοινωνίας. Στα πλαίσια μιας αειφόρου ανάπτυξης, ιδιαίτερα των περιοχών που έχουν περάσει στην κατηγορία των προστατευόμενων, η ανάγκη εκπόνησης Μελετών Αρχιτεκτονικής Τοπίου κατά τις οποίες λαμβάνεται υπόψη, πέρα από την οικολογική και αισθητική αξία και η κοινωνική διάστασή τους, είναι μεγάλη. Στην εν λόγω μελέτη, το τοπίο αντιμετωπίζεται ως χώρος βιούμενος, χώρος απόλαυσης και κοινωνικής πρακτικής. Ακολουθείται μία προσέγγιση κοινωνικο-οικο-

λογική και αντιληπτική, στην οποία βασίζεται η Ανάλυση του Τοπίου, δηλαδή η αποτίμηση των παραγόντων και δυνάμεων που το παράγουν και το διαμορφώνουν, ώστε να προσδιοριστούν οι προοπτικές, οι δυνατότητες, η καταλληλότητα και η ικανοχωρητικότητά του, ως προς την αξιοποίησή του μέσω μιας μορφής εναλλακτικού τουρισμού. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης αποτυπώνονται σε σχέδια, σκίτσα, φωτογραφίες, διαγράμματα και αποτελούν τη βάση για τις προτάσεις ανάδειξης της περιοχής του δάσους συνολικά και αξιοποίησης επιμέρους τοποθεσιών για τη δημιουργία υποδομής, ώστε να μπορούν να φιλοξενήσουν συγκεκριμένες δραστηριότητες.

Λέξεις κλειδιά

Τοπίο, προστατευόμενες φυσικές περιοχές, βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, εναλλακτικός τουρισμός, ανάλυση του τοπίου, δυναμικό, ικανοχωρητικότητα, διαμόρφωση, ανάδειξη, αξιοποίηση, προστασία.

Landscape Architecture and protected natural areas. Protection and enhancement of the forest "Dragoudeli" in Sithonia Halkidiki

The present Landscape Architecture study which was conducted during research activities in Aristotle University of Thessaloniki is dealing with issues of development, environmental protection and cultural enhancement of natural landscapes distinguished for their aesthetical or ecological value. In particular, it is concerned with the investigation of the potential and the prospects for development and enhancement of the forest Dragoudeli, located in a high touristic zone in north Greece, Sithonia, Halkidiki. The touristically saturated wider area seeks for new types of tourism development in order to ensure the establishment of a balance among all aspects of local society-environment, economy and culture. Within the context of a sustainable development, especially as concerns the natural protected areas, the necessity for landscape studies, during which the ecological, aesthetical and social values are equally taken into account, is crucial. In the present study, landscape is seen as a "living" space, a space of enjoyment and of social practice. Landscape analysis is based on a socio-ecological and perceptual approach in order to specify the potential, suitability, capacity and the capabilities for development of the area through alternative tourism (eco-tourism). The results of the analysis are presented in drawings, sketches, photographs and diagrams and form the basis of the design proposals which are focusing on the protection and enhancement of the forest as a whole as well as of areas of special interest destined to accommodate specific activities.

Key words

Landscape, natural protected areas, sustainable tourism development, alternative tourism, Landscape Analysis, potential capacity, intervention, enhancement, development, protection.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΤΟΠΙΟ - ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ

Τοποθεσίες ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και τοπία με αξία ιστορική, πολιτισμική, φυσιογραφική, γεωμορφολογική ή βιοτοπική, προστατευόμενα ή αξία προστασίας, απαντώνται συχνά σε ορεινές ή παράκτιες περιοχές της χώρας. Συχνά εντάσσονται σε περιαστικές ζώνες αστικών κέντρων (π.χ. το περιαστικό δάσος Σέιχ - Σου της πόλης της Θεσσαλονίκης), ζώνες υψηλής τουριστικής κίνησης ή γειτνιάζουν άμεσα με παραδοσιακούς οικισμούς που αποτελούν ανερχόμενους τουριστικούς προορισμούς για Έλληνες και ξένους.

Πολλά από αυτά τα τοπία θεωρούνται ιδιαίτερης οικολογικής, αισθητικής ή πολιτισμικής σημασίας και είναι χαρακτηρισμένα ως Εθνικοί Δρυμοί, Αισθητικά Δάση, Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης, Περιοχές Ειδικής Προστασίας, όπως Υγροβιότοποι, Θηραματικά Αποθέματα, Θαλάσσια Πάρκα κ.ά.. Στο σύνολό τους καλύπτουν το 2,72% της συνολικής έκτασης της χώρας (Χατζηστάθης και Ισπικούδης, 1995: 11) και προστατεύονται με την αντίστοιχη νομοθεσία¹, ενώ πολλά είναι ήδη ενταγμένα σε Προγράμματα Προστασίας διεθνούς εμβέλειας². Η διαχειριστική πολιτική που ακολουθείται από τους αρμόδιους φορείς, Διευθύνσεις Δασών, Δασαρχεία, Ε.Κ.Β.Υ.³ κ.ά., σχεδόν για το σύνολο αυτών, εστιάζεται κυρίως στην προστασία του φυσικού πλούτου –χλωρίδα, πανίδα και γεωμορφολογία– από φυσικές καταστροφές ή ανθρωπογενείς παράγοντες, τη βελτίωση των συντελεστών παραγωγής και τον περιορισμό της αλόγιστης εκμετάλλευσης, τον έλεγχο της καταπάτησης, καθώς και την ανάπτυξη υποτυπώδους υπαίθριας αναψυχής κυρίως στα αισθητικά δάση, επιδιώκοντας έτσι τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας και την υπό έλεγχο ανάπτυξη της περιοχής.

Η κοινωνική και αντιληπτική διάσταση συχνά παραμερίζεται, παρόλο που οι δυνατότητες των χώρων αυτών να συνεισφέρουν δυναμικά, όχι μόνο στη σωματική, αλλά και τη ψυχική υγεία των επισκεπτών τους ή την πολιτισμική αναβάθμιση της ευρύτερης περιοχής στην οποία εντάσσονται, είναι σημαντικές. Αξιοσημείωτη είναι επίσης η δυνατότητα την οποία, κάτω από ειδικές προϋποθέσεις, οι χώροι αυτοί μπορούν να παρέχουν για την εκπόνηση οργανωμένης έρευνας σε ποικίλα επιστημονικά πεδία (δασοκομία, γεωλογία, υδρολογία, βιολογία, βοτανολογία, χημεία κ.ά.) και κατ' επέκταση οι ευκαιρίες τις οποίες προσφέρουν για άσκηση περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, στα πλαίσια τόσο της σχολικής ή πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, όσο και της άμεσης ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου για ζητήματα που αφορούν στο περιβάλλον.

Η σύγχρονη πολιτική για την προστασία του περιβάλλοντος, τόσο σε διεθνές, όσο και σε εθνικό επίπεδο, διαφέρει πλέον σημαντικά από παλαιότερα, όχι μόνο ως προς τους λόγους

¹ Εκτός από το νόμο Ν. 1650/1986 για το περιβάλλον, υπάρχουν πολλοί νόμοι, Προεδρικά Διατάγματα, Κώδικες και Οδηγίες της Ε.Ο.Κ. που στοιχειοθετούν το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος.

² Natura 2000, Συνθήκη Ramsar κ.ά.

³ Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων Υγροτόπων.

που επιβάλλουν την προστασία, αλλά και ως προς το αντικείμενο και χαρακτήρα της προστασίας (Κοκκώσης, 1993: 361-82). Κατά ένα μεγάλο μέρος, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η έννοια του περιβάλλοντος έχει διευρυνθεί, συμπεριλαμβάνοντας, εκτός από τα φυσικά στοιχεία, την κοινωνική και πολιτισμική διάσταση, καθώς και το δομημένο περιβάλλον (πόλεις ή οικισμοί). Το ίδιο το οικοσύστημα δεν νοείται πλέον παρά μόνο σε σχέση με το κοινωνικό-πολιτισμικό "περιβάλλον" του (Στεφάνου, 2001: 27-8).

Κάτω από το ίδιο πρίσμα αντιμετωπίζεται και η έννοια του τοπίου στην παρούσα μελέτη. Επομένως, κάθε τοπίο θεωρείται μοναδικό και αποτελεί τη χωρική έκφραση των υφιστάμενων κάθε φορά κοινωνικοοικονομικών σχέσεων και οικολογικών παραγόντων, την έκφραση των παλιότερων και σύγχρονων συνθηκών ζωής και δεν υφίσταται παρά στο μέτρο που αυτό γίνεται αντιληπτό από τον άνθρωπο (Ανανιάδου-Τζημοπούλου, 1984: 160).

Για το λόγο αυτό, παράλληλα με την γενική παραδοχή ότι η εξέλιξη στο τοπίο λόγω ανάπτυξης, ιδιαίτερα των προστατευόμενων φυσικών περιοχών, πρέπει να γίνεται κάτω από όρους ελέγχου της φυσικής λειτουργίας του, δηλαδή με τους όρους του οικολογικού σχεδιασμού (McHarg, 1969), ισοδύναμα αναγνωρίζεται η ποιότητα του τοπίου με σχέσεις ως προς την αντίληψη (PAYSA/OREALM, 1975) καθώς και η κοινωνική του διάσταση. Η ανάγκη ανάγνωσης και κατανόησης των ιδιαιτεροτήτων, του χαρακτήρα και της φυσιογνωμίας αυτών ειδικά των τοπίων, με στόχο την ανάδειξη και αξιοποίησή τους, ώστε να μη καταλήγουμε στην άνευ όρων διατήρηση και τη μνημειακή αντιμετώπισή τους είναι μεγάλη.

Μελέτες Τοπίου κατά τις οποίες διερευνάται το δυναμικό, η ικανοχωρητικότητα και οι προοπτικές εξέλιξης προστατευόμενων ή άξιων προστασίας περιοχών, είναι ήδη γνωστές στον ελληνικό επιστημονικό χώρο. Μεταξύ αυτών συμπεριλαμβάνονται η έρευνα για το Τοπίο του ποταμού Αξιού και τα Υδροβιοτεχνικά Τοπία στο Βελεστίνο (Ανανιάδου-Τζημοπούλου, 1998), το Τοπίο της Θεσσαλονίκης και το Δέλτα του Αξιού (Hoek van den και M. Spaans, 1985) κ.ά..

ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΜΕΣΩ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ήδη από το 1980 εμφανίζεται διεθνώς, σε διάφορους επιστημονικούς κλάδους, έντονη κινητικότητα σε ότι αφορά τη μελέτη των επιπτώσεων του τουρισμού στην κοινωνικο-οικονομική δομή, τον πολιτισμό και το περιβάλλον των περιοχών, οι οποίες αποτελούν αναγνωρισμένους τουριστικούς προορισμούς. Από την ανάλυση των επιπτώσεων, καθώς και την καταγραφή των νέων χαρακτηριστικών της ζήτησης, όπως αυτή διαμορφώθηκε ήδη από το 1970 - 80, προέβλεψε η ανάγκη για αναζήτηση νέων προτύπων τουριστικής ανάπτυξης, προκειμένου να εξασφαλιστεί μία βιώσιμη ανάπτυξη για τον τουρισμό, δηλαδή "έναν τύπο τουριστικής ανάπτυξης που δραστηριοποιείται ισόρροπα στην τοπική, κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική και

περιβαλλοντική δομή της κάθε περιοχής, διαμορφώνοντας παράλληλα όρους (υπηρεσίες, υποδομές, τεχνογνωσία) για τη συνεχή ανατροφοδότησή της" (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:35).

Είναι γενικά αποδεκτό ότι, όσον αφορά τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος (φυσικό και δομημένο), μπορεί να αποτελέσει αρνητικό παράγοντα στην περαιτέρω ανάπτυξη ή και διατήρηση της ίδιας της τουριστικής δραστηριότητας. Ιδιαίτερα στην περίπτωση που το τουριστικό προϊόν είναι το ίδιο το φυσικό τοπίο, το ζήτημα της προστασίας του και της διατήρησης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του έχει πρωτεύουσα σημασία, ενώ για τα ήδη υποβαθμισμένα τοπία η άσκηση πολιτικής με στόχο την αποκατάστασή τους είναι απολύτως αναγκαία.

Παρόλο που στο παρελθόν η πολιτική για την προστασία του περιβάλλοντος φαινόταν ασύμβατη με την πολιτική της τουριστικής ανάπτυξης, σταδιακά αναγνωρίστηκε η αλληλεξάρτηση της οικονομικής διάστασης του τουρισμού από τη διατήρηση της ποιότητας του περιβάλλοντος (Briassoulis, 2000: 21-37). Από την πλευρά της οικονομικής πολιτικής στη διαχείριση των τουριστικών προϊόντων –στην προκειμένη περίπτωση το τοπίο– παρ' όλο που η συντήρηση του φυσικού περιβάλλοντος αντιπροσωπεύει ένα μεγάλο μέρος του κόστους της επιχείρησης του τουρισμού, τα μακροπρόθεσμα οικονομικά οφέλη δικαιώνουν την επένδυση αυτή (Hough, 1990).

Όσον αφορά στον έλεγχο των επιπτώσεων του τουρισμού στο τοπίο, παράγοντες που δημιουργούν συνθήκες αειφορίας για τον τουρισμό είναι, μεταξύ άλλων, η μικρή κλίμακα του τοπίου αναψυχής, οι περιορισμοί στους αριθμούς των επισκεπτών, η μακρόπνοη αξιολόγηση και διευθέτηση των τουριστικών προτεραιοτήτων από τους ίδιους τους κατοίκους κ.ά. (Τερκενλή, 1996: 126). Οι αρχές της αειφόρου ανάπτυξης αποτελούν ήδη τη βάση της περιβαλλοντικής και τουριστικής πολιτικής σε διεθνές, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Ανάμεσα στους σημαντικότερους τουριστικούς πόρους στην ελληνική επικράτεια, συμπεριλαμβάνονται περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (που δεν είναι παραλιακές), οι οποίες, παρόλη την αυξημένη τουριστική ζήτηση, έχουν ελάχιστα αξιοποιηθεί σε σχέση με τις παράκτιες ζώνες (Αγγελίδης, 1995: 63-4). Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται έντονα σε δασικά τοπία της χώρας, των οποίων οι δυνατότητες για αξιοποίηση είναι μεγάλες, ενώ παράλληλα, η ανάγκη ενίσχυσης της βιωματικής σχέσης του ανθρώπου με αυτές, τόσο για λόγους αναψυχής όσο και ευαισθητοποίησης του ανθρώπου σε θέματα περιβάλλοντος, είναι απαραίτητη. Χαρακτηριστικά είναι τα αποτελέσματα έρευνας, σχετικής με τον τουρισμό στη ζώνη των παραλιακών πευκοδασών στις περιοχές της Σιθωνίας και Κασσάνδρας Χαλκιδικής, Θάσου και Β. Εύβοιας (Ελευθεριάδης και Τσαλικίδης, 1989: 8), σύμφωνα με τα οποία, ένας από τους κύριους λόγους επίσκεψης για δεύτερη και πλέον φορά, τουριστών στις περιοχές μελέτης, είναι "ο συνδυασμός θάλασσα - δάσος" (26,9%).

Σύμφωνα με τη νομοθεσία, η ανάπτυξη ορισμένων μορφών τουρισμού ή αναψυχής επιτρέπεται σε προστατευόμενες περιοχές για τις οποίες δεν προβλέπεται η αυστηρή και

απόλυτη προστασία των φυσικών συνθηκών τους. Η αναψυχή και κάποιες μορφές τουρισμού αποτελούν μάλιστα πρωταρχικούς σκοπούς στην διαχείριση και προστασία πολλών τύπων προστατευόμενων περιοχών (π.χ. για τα Εθνικά Πάρκα).

Το πρότυπο του εναλλακτικού τουρισμού (οικοτουρισμός, αγροτουρισμός, πολιτιστικός κ.ά.) που αναπτύχθηκε με στόχο "την ένταξη του στην κοινωνική παραγωγική δομή της περιοχής, με παράλληλη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος" (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001: 87) βρίσκει διεθνώς μεγάλη εφαρμογή σε τοπία με ιδιαίτερο οικολογικό, αισθητικό ή πολιτιστικό ενδιαφέρον.

Προκειμένου όμως για την επίτευξη του στόχου αυτού, απαραίτητος φαίνεται ο ορθολογικός προγραμματισμός σε χωροταξικό και πολιτικό επίπεδο, καθώς και ο σχεδιασμός των υπό μελέτη περιοχών σε επίπεδο Μελετών Τοπίου, ώστε να λαμβάνονται υπόψη, πέρα από το κοινωνικό-οικονομικό πλαίσιο, οι οικολογικές ιδιαιτερότητες και τα αντιληπτικά χαρακτηριστικά του τοπίου.

Πολυάριθμα παραδείγματα οργανωμένων "πάρκων" σε περιοχές που διακρίνονται για την αισθητική ή οικολογική αξία τους, εμφανίζονται στον ευρωπαϊκό χώρο εδώ και τρεις δεκαετίες. Ωστόσο, η ελληνική πραγματικότητα, παρόλη τη διαθεσιμότητα της χώρας σε ποσότητα και ποιότητα τοπίων κατάλληλων για τέτοιου είδους αξιοποίηση, στερείται, με ελάχιστες εξαιρέσεις, παρόμοιων εφαρμογών, γεγονός που οφείλεται στην έλλειψη τόσο της θεομοθέτησης των αντίστοιχων μελετών, όσο και της πολιτικής τοπίου.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Το δάσος "Δραγουντέλι", έκτασης 16.570 εκταρίων, βρίσκεται στη Χερσόνησο της Σιθωνίας Χαλκιδικής (Σχήμα 1), σε απόσταση μόλις 5 χιλιομέτρων από τον κοντινότερο παραθαλάσσιο οικισμό του Νέου Μαρμαρά και τη μεγάλη ξενοδοχειακή μονάδα του "Porto Carras".

Σχήμα 1. Περιοχή μελέτης.

Τα όρια του είναι σαφή, ασφαλή και σταθερά. Από τις τρεις πλευρές του, βορινή, ανατολική και δυτική, συνορεύει με μοναστηριακά, κοινοτικά και ιδιωτικά δάση, ενώ νότια συνορεύει με δημόσιο βοσκότοπο. Στις παρυφές του, στο νοτιοδυτικό άκρο σε υψόμετρο 250μ., βρίσκεται ο οικισμός του Παρθενώνα, ο οποίος έχει χαρακτηριστεί παραδοσιακός (ΦΕΚ 594/Δ/78). Την τελευταία δεκαετία, μετά από μία μεγάλη περίοδο πλήρους εγκατάλειψης από τους μόνιμους κατοίκους του, επαναφέρεται η ζωή στον οικισμό, καθώς εξελίσσεται σε θερινό και χειμερινό τουριστικό προορισμό.

Το δάσος "Δραγουντέλι" είναι ιδιοκτησία των Δήμων Σιθωνίας και Τορώνης. Εξαιρούνται οι αγροί εντός των ορίων του δάσους που διεκδικούνται από τους κατοίκους των Δήμων και έχουν προέλθει από καταπατήσεις, εκχερσώσεις ή επεκτάσεις προϋφιστάμενων αγρών κατά την εμπόλεμη περίοδο 1941-44. Αποτελεί μέρος του συμπλέγματος Δασών Σιθωνίας που καταλαμβάνει το βόρειο και δυτικό κεντρικό μέρος του ορεινού συγκροτήματος "Λόγγος" της χερσονήσου, το οποίο είναι συνέχεια του όρους Χολομώντα. Δασοπολιτικά ανήκει στο Δασαρχείο Πολυγύρου, τη Διεύθυνση Δασών Νομού Χαλκιδικής και την Επιθεώρηση Δασών Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας.

Το υπό μελέτη τοπίο είναι ενταγμένο στο πρόγραμμα προστασίας Natura 2000, λόγω της μεγάλης αισθητικής και οικολογικής αξίας του.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

Η παρούσα μελέτη Αρχιτεκτονικής Τοπίου που εκπονείται στα πλαίσια της αειφόρου ανάπτυξης του δάσους "Δραγουντέλι" Σιθωνίας και της ευρύτερης περιοχής, βασίζεται σε μία προσέγγιση κοινωνικο-οικολογική και αντιληπτική (Ανανιάδου-Τζημοπούλου, 1984). Γίνεται με στόχο να διερευνηθεί το δυναμικό και οι προοπτικές για ανάπτυξη της δασικής περιοχής, καθώς επίσης και η καταλληλότητα και ικανοχωρητικότητα του τοπίου ως προς ενδεχόμενες διαμορφώσεις για την αξιοποίησή του. Δίνεται έμφαση στην κοινωνική χρήση του χώρου για αναψυχή, σωματική άσκηση, περιβαλλοντική εκπαίδευση και απόλαυση της ιδιαίτερης αισθητικής αξίας του.

Βασικό εργαλείο για τη διερεύνηση αυτή αποτελεί η Ανάλυση του Τοπίου, στάδιο κατά το οποίο καταγράφονται και συγκριτικά μελετώνται τα ιδιαίτερα οικολογικά χαρακτηριστικά (γεωμορφολογία, μικροκλίμα, υδρολογία, εδαφολογία, χλωρίδα, πανίδα), τα αντιληπτικά δεδομένα, καθώς και το ευρύτερο κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο, μέσω έρευνας δεδομένων και στοιχείων από βιβλιογραφικές πηγές και αρχεία, καθώς και με δουλειά πεδίου. Επικερύεται ο προσδιορισμός της ταυτότητας του τοπίου και αποτυπώνεται ο χαρακτήρας, η φυσιογνωμία και οι ιδιαιτερότητες του σε σχέδια, σκίτσα, και φωτογραφίες.

Κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο

Το κύριο εισόδημα των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής προέρχεται από τη γεωργία και τον τουρισμό. Σε ορισμένα Δημοτικά Διαμερίσματα, μέρος του εισοδήματος προέρχεται από τη μελισσοτροφία και την κτηνοτροφία όπως στο Δημοτικό Διαμέρισμα Συκιάς, ενώ περιορισμένος αριθμός των κατοίκων ασχολείται με τη ρητινοσυλλογή και την υλοτομία, κυρίως στο Δημοτικό Διαμέρισμα Νέου Μαρμαρά.

Το σύμπλεγμα βαρύνεται με περιορισμένα δικαιώματα βοσκής και ξύλευσης υπέρ των κατοίκων των Δήμων. Τα δικαιώματα αυτά αποκτήθηκαν κατά το παρελθόν και διατηρούνται μέχρι σήμερα με τους περιορισμούς του δασικού κώδικα. Η ρητίνευση του δάσους Χαλεπίου Πεύκης από τους κατοίκους γίνεται με την έγκριση και τους περιορισμούς του Δασαρχείου Πολυγύρου και δεν αποτελεί αναγνωρισμένο δικαίωμα υπέρ των κατοίκων.

Τα παραγόμενα προϊόντα του δάσους είναι κυρίως τεχνική ξυλεία Μαύρης Πεύκης με τη μορφή στρογγυλής και βιομηχανικής, καθώς και καυσόξυλα Μαύρης και Χαλεπίου Πεύκης. Επίσης παράγει ρητίνη ποσότητας περίπου 50 τόννων το χρόνο (Παπαγεωργίου και Παπαδόπουλος, 1992).

Το Δραγουντέλι, όπως και όλα τα δάση του συμπλέγματος, διαθέτει ικανοποιητικές συνθήκες μεταφοράς των δασικών προϊόντων, μετά από τη συμπλήρωση του οδικού δικτύου για την αντιπυρική προστασία και την εκμετάλλευση των δασών.

Στις περιοχές των δύο Δήμων ήδη από το 1960 εμφανίζεται έντονη τουριστική δραστηριότητα κυρίως κατά τους θερινούς μήνες και ιδιαίτερα στην παράκτια ζώνη. Κατά το διάστημα αυτό σημειώνεται εντυπωσιακή αύξηση του πληθυσμού στην περιοχή. Ενδεικτικά είναι τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος⁴ σύμφωνα με τα οποία, ο μόνιμος πληθυσμός στους δύο Δήμους είναι 8.891 για το Δήμο Σιθωνίας και 4.036 κάτοικοι για το Δήμο Τορώνης, ενώ κατά την περίοδο του καλοκαιριού ο πληθυσμός φθάνει μέχρι και τους 60.000 κατοίκους συνολικά. Για το ίδιο έτος, τα στοιχεία της Διεύθυνσης Τουρισμού ΠΚΜ δίνουν μία ξεκάθαρη εικόνα για την τουριστική κίνηση στην περιοχή: από τους 366.330 επισκέπτες του 2001, το 35% διέμεινε κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους, ενώ η πλειοψηφία (65%) προτίμησε να την επισκεφτεί κατά το δεύτερο εξάμηνο, στο οποίο περιλαμβάνονται και οι δύο μήνες –Ιούλιος και Αύγουστος– που είναι οι κατεξοχήν μήνες των θερινών διακοπών.

Η έντονη εποχικότητα που χαρακτηρίζει την τουριστική δραστηριότητα οφείλεται στο γεγονός ότι η περιοχή είναι γνωστή κυρίως για τη φυσική ομορφιά των ακτών της, με συνέπεια να είναι αναπτυγμένη τουριστικά ιδιαίτερα η παραθαλάσσια ζώνη. Όπως συμβαίνει και στις περισσότερες περιοχές της Ελλάδας με παρόμοια μορφή τουριστικής ανάπτυξης, έτσι και στην περιοχή μελέτης η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού ατόμων σε δεδομένη έκταση για

⁴ Απογραφή 2001 (<http://www.statistics.gr>)

περιορισμένο χρονικό διάστημα έχει ως αποτέλεσμα την επιβάρυνση των δημόσιων τεχνικών υποδομών, την υποβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

Παρά το γεγονός της συγκέντρωσης του μεγαλύτερου μέρους της τουριστικής δραστηριότητας κατά μήκος των ακτών της χερσονήσου, καταγράφονται σημαντικοί αριθμοί επισκεπτών για την απόλαυση του δασικού τοπίου και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, ιδιαίτερα στην παραλιακή ζώνη των δασών, ενώ μειώνονται σταδιακά όσο απομακρυνόμαστε από αυτήν. Η σχέση της συχνότητας των επισκεπτών του δάσους ως προς την απόσταση από τα παράλια είναι αντιστρόφως ανάλογη, πράγμα που οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην έλλειψη οργανωμένης υποδομής του δασικού τοπίου. Παρόλα αυτά, λόγω του μεγάλου αριθμού των επισκεπτών, θεωρείται σημαντική ακόμη και σε περιοχές που απέχουν αρκετά από τα τουριστικά θέρετρα. Οι δραστηριότητες για την απόλαυση του δασικού τοπίου επικεντρώνονται κυρίως σε περιπάτους, ποδηλασίες, jogging, αναζήτηση θέσεων ανάπαυσης, πικ-νικ και κατασκήνωσης.

Κατά την υπόλοιπη διάρκεια του έτους, το ενδιαφέρον και η βιωματική σχέση με το δάσος εκδηλώνεται κυρίως από τους κατοίκους των γειτονικών οικισμών, ιδιαίτερα συγκεκριμένες ημέρες του έτους, όπως γιορτές ή αργίες π.χ. Πρωτομαγιά, Καθαρή Δευτέρα κ.ά.. Οι τοποθεσίες που εντοπίζονται να προσελκύουν το μεγαλύτερο αριθμό επισκεπτών είναι η θέση "Ψαριά" και ο χώρος γύρω από τη μικρή εκκλησία του Προφήτη Ηλία στην ανατολική πλευρά, η πρώτη λόγω της πηγής που διαθέτει και της μικρής εγκατάστασης πικ-νικ με πρωτοβουλία του Δασαρχείου Πολυγύρου και η δεύτερη, κυρίως λόγω της πανήγυρης που οργανώνεται στο πλάτωμα γύρω από την εκκλησία την ημέρα της ονομαστικής εορτής του Προφήτη Ηλία.

Τα τελευταία χρόνια εμφανίζεται μεγάλη κινητικότητα από φορείς του Νομού Χαλκιδικής και της Περιφέρειας, προς την κατεύθυνση μιας βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης για την περιοχή με συγκεκριμένες προτάσεις για εναλλακτικό τουρισμό, με έμφαση στον οικότουρισμό. Η Αναπτυξιακή Εταιρεία Χαλκιδικής έχει ήδη συντάξει την Α' Φάση του "Επιχειρησιακού Σχεδίου Εναλλακτικής Διαχείρισης του Μαζικού Τουρισμού στο Νομό Χαλκιδικής", με στόχο " την αποφόρτιση, αναβάθμιση, προστασία και διαφοροποίηση των κορεσμένων τουριστικά τμημάτων του νομού και την εφαρμογή προτεραιοτήτων ανάπτυξης που θα αξιοποιούν ορθολογικά και ισόρροπα τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους με ταυτόχρονη άμβλυνση της εποχικής ζήτησης" (Αν.Ετ.Χα., 2003: 3).

Οικολογικά χαρακτηριστικά

Γεωμορφολογικά

Η ορεογραφική διαμόρφωση του εδάφους στο δάσος Δραγουντέλι χαρακτηρίζεται μέτρια έως έντονη και σε ορισμένες κλιτείες απότομη με κλίσεις άνω του 60%. Μόνο κατά θέσεις εμφανίζονται ήπιες κλίσεις. Το υψόμετρο κυμαίνεται μεταξύ 200 - 827 μ. Οι υψηλότερες κορυφές είναι ο "Πολυέλαιος" (827 μ.) και το "Σημείο" (808 μ.), όπου είναι εγκατεστημένο το Πυροφυλάκιο του Δασαρχείου Πολυγύρου, απ' το οποίο είναι δυνατή η πανοραμική εποπτεία του συνόλου της έκτασης του δάσους.

Υδρολογικά - Υδρογραφικά

Στο σύμπλεγμα υπάρχουν άφθονα ρέματα με μικρές λεκάνες απορροής, από τα οποία ελάχιστα είναι υδροφόρα την καλοκαιρινή περίοδο. Το μικρό μήκος των περισσοτέρων από αυτά, καθώς και η ύπαρξη δάσους στις λεκάνες απορροής τους, αποτρέπουν την εμφάνιση χειμαρρικών φαινομένων, οπότε και αποτρέπεται ο κίνδυνος πλημμυρογένεσης στις αγροτικές καλλιέργειες και τους οικισμούς κατάντη του δάσους. Από τις πηγές που εντοπίστηκαν ξεχωρίζουν κυρίως δύο, λόγω της ποσότητας νερού και του περιβάλλοντος χώρου που προσφέρεται για στάση, ξεκούραση, αναψυχή. Μία από αυτές βρίσκεται στη θέση "Ψαριά" που, όπως προαναφέρθηκε, έχει ήδη αξιοποιηθεί με πρόχειρες διαμορφώσεις πικ-νικ και ελκύει πλήθος επισκεπτών.

Γεωλογικά - Εδαφολογικά

Στο ΒΔ άκρο της δασικής έκτασης και συγκεκριμένα στην αγροτική περιοχή του παραδοσιακού οικισμού Παρθενώνας, εντοπίζονται ημιμεταμορφωμένα πετρώματα από φυλλίτες, χαλαζίτες και ψαμμιτικούς χαλαζίτες. Η υπόλοιπη έκταση του δάσους περιέχει γρανίτες οι οποίοι εμφανίζουν βραχώδεις εξάρσεις και είναι κατακερματισμένοι. Κατά θέσεις εμφανίζονται μεταμορφωμένοι μιγματίτες. Τα πετρώματα αποσαθρώνονται και εμφανίζουν σαθρή μορφή, ενώ περιέχουν λευκόχρωμους χαλαζίτες επίσης αποσαθρωμένους (Παπαγεωργίου και Παπαδόπουλος, 1992).

Το έδαφος στην περιοχή μελέτης είναι χονδρόκοκκο έως αδρομερές με μικρή ικανότητα συγκράτησης του ύδατος. Ευνοείται από τις τοπικές γεωμορφολογικές συνθήκες η παράσυρση των εδαφών από την επιφανειακή απορροή. Είναι φανερός, επομένως, ο σοβαρός υδρογεωνομικός ρόλος της βλάστησης και η υδρολογική επίδραση που ασκεί στη διαίτα των χειμαρωδών ρεμάτων προστατεύοντας έτσι το έδαφος από διάβρωση.

Κλιματολογικά

Το κλίμα στην περιοχή είναι τυπικά μεσογειακό. Κλίμα δροσερό, με ξηρή θερινή περίοδο που διαρκεί για τέσσερις μήνες, από τον Ιούνιο έως και το Σεπτέμβριο. Η μέση σχετική υγρασία κατά τη διάρκεια της ξηροθερμικής περιόδου είναι υψηλή, 63,9 - 69,2%, λόγω του γεγονότος ότι το δάσος περιβάλλεται από θάλασσα.

Οι ομβροφόροι Β και ΒΑ άνεμοι αποδεικνύονται ευνοϊκοί για την περιοχή, καθώς κρατούν το επίπεδο της υγρασίας σε ικανοποιητικό βαθμό, ώστε να αναπτύσσεται φυσική βλάστηση, η οποία επιβιώνει και διατηρείται κατά τη θερινή περίοδο, λόγω της υψηλής σχετικής υγρασίας. Το πευκοδάσος φιλτράρει τους ανέμους αυτούς, προστατεύοντας έτσι τις οικιστικές περιοχές κατάντη του δάσους, στις οποίες πνέουν ανεμπόδιστα δυτικοί και νοτιοανατολικοί άνεμοι, ο μαΐστρος και η μπουκαδούρα, άνεμοι ευεργετικοί για την περιοχή.

Στο κλίμα οφείλεται η ύπαρξη ενός τυπικά μεσογειακού οικοσυστήματος. Είναι ευμενέστερο στις δυτικές κλιτείες του ορεινού όγκου της χερσονήσου απ' ότι στις ανατολικές, λόγω προσανατολισμού, της προφύλαξης από τον ορεινό όγκο και της ευμενούς επιρροής του μαΐστρου και της μπουκαδούρας.

Το μέσο ύψος βροχής στην περιοχή είναι 470,6 mm, ενώ οι τιμές της θερμοκρασίας κυμαίνονται από 24,62 °C max τον Αύγουστο, έως 7,86 °C min τον Ιανουάριο⁵.

Βιοτοπικά

Ιδιαίτερα πλούσια είναι η χλωρίδα και η πανίδα της περιοχής. Το τοπίο υπάγεται στην παραμεσογειακή ζώνη βλάστησης, QUERCETALIA PUBESCENTIS - λοφώδης ημιορεινή. Τα κυριότερα είδη βλάστησης που εμφανίζονται στο πευκοδάσος Δραγουντέλι είναι τα εξής: Μαύρη Πεύκη (*Pinus nigra*), Χαλέπιος Πεύκη (*Pinus halepensis*), αναδασωτές εκτάσεις από Θαλάσσια Πεύκη (*Pinus pinea*) και είδη ξενικών ειδών Πεύκης. Στο μεγαλύτερο μέρος του καλύπτεται από ανώροφο Μαύρης και Χαλεπίου Πεύκης και από θαμνώδη υπόροφο αείφυλλων πλατύφυλλων (ΜΑΚΙ) όπως πουνάρι (*Quercus coccifera*), Κουτσουπιά ή δέντρο του Ιούδα (*Cercis* sp.), άτομα Χνωόδους Δρυός, Φράξος (*Fraxinus* sp.), Αριά (*Quercus ilex*), Φυλλίκι (*Phillyrea* sp.).

Ο συνδυασμός της κορμοστέγης της δασικής βλάστησης παρέχει τη μεγαλύτερη δυνατή για την περιοχή υδατοσυγκρατητική χωρητικότητα έναντι της βροχής. Επίσης παρέχει τη μεγαλύτερη δυνατή χιονοσυγκράτηση και επιμηκύνει την περίοδο τήξης του χιονιού, αν και οι χιονοπτώσεις στη περιοχή μελέτης είναι λιγοστές. Τέλος, βελτιώνει κατά το δυνατόν το πορώδες του εδάφους και αυξάνεται έτσι το ποσό του διηθούμενου νερού που εμπλουτίζει τα υδροφόρα στρώματα. Εξίσου ικανοποιητική είναι η προστασία που παρέχει η βλάστηση στις περιοχές όπου ο ανώροφος της Πεύκης είναι αραιός ή λείπει, αλλά ο υπόροφος που σχηματίζεται από θαμνώδες αείφυλλων πλατύφυλλων είναι σύμπυκνος.

⁵ Μ. Σ. ΠΟΡΤΟ ΚΑΡΡΑ (1970-1975).

Η επίδραση του δάσους στο κλίμα γενικότερα, ιδιαίτερα κατά την ξηρή θερινή περίοδο, είναι πολύτιμη και καθιστά την περιοχή ιδανική για τουρισμό.

Ορισμένες περιοχές του συμπλέγματος καλύπτονται από αραιή βλάστηση ή είναι γυμνές λόγω πυρκαγιών ή έντονων ανθρώπινων δραστηριοτήτων κατά το παρελθόν. Στις περιοχές αυτές η βλάστηση αναγεννάται φυσικά και βρίσκεται στο στάδιο αρτιφύτων ή είναι αραιή με αποτέλεσμα να μην παρέχει την απαιτούμενη προστασία και να υπάρχει κίνδυνος να εμφανιστούν χειμαρρικά φαινόμενα. Για το λόγο αυτό, κατά τόπους απαιτείται αποκατάσταση της βλάστησης.

Όσον αφορά στην πανίδα της περιοχής, συναντάται πλήθος θηλαστικών (αγριόχοιρος, τσακάλι, αλεπού, λύκος, ασβός, σκίουρος κ.ά.), πτηνών (κουκουβάγια, τρυγόνι, κούκος, καρακάξα, μπεκατσίνι κ.ά.), ερπετών (φίδια, χελώνα, σαύρα κ.ά.) και πολλά είδη εντόμων (Αν.Ετ.Χα, 2003: 26).

Αντληπτικά χαρακτηριστικά

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του τοπίου της χερσονήσου γενικότερα αποτελεί η συνύπαρξη και γειννίαση δάσους και θάλασσας, καθώς το πρώτο εκτείνεται μέχρι τα παράλια. Οι μακρινές οπτικές φυγές, τόσο δυτικά –Τορωναίος Κόλπος– όσο και ανατολικά –Σιγγιτικός Κόλπος– αλλά και ακόμη μακρύτερα μέχρι τις απέναντι χερσονήσους της Κασσάνδρας και του Αγίου Όρους αντίστοιχα, είναι μοναδικές. Ο συνδυασμός του πράσινου με το γαλάζιο, η ποικιλία και η αντίθεση των χρωμάτων, η ύπαρξη μικροτοπίων άγριας ομορφιάς και η πληθώρα τοπίων χαρακτηριστικών μορφών, εφήμερων, κλειστών, ανοικτών ή πανοραμικών, καθώς και η συνεχής εναλλαγή αυτών, λόγω του έντονου ανάγλυφου, καθιστούν το τοπίο ανυπολόγιστης αισθητικής αξίας, που ήδη, παρά την έλλειψη της απαραίτητης υποδομής στην περιοχή, ελκύει πλήθος επισκεπτών.

Η ύπαρξη των αντιπυρικών ζωνών σε όλη την έκταση του δάσους, η οποία ωστόσο θεωρείται απολύτως απαραίτητη για την προστασία του από πυρκαγιές, διακόπτει τη συνέχεια του τοπίου με την αφαίρεση της βλάστησης, υψηλής και χαμηλής, σε όλο το μήκος των ζωνών, όπως απαιτούν οι κανόνες πυροπροστασίας.

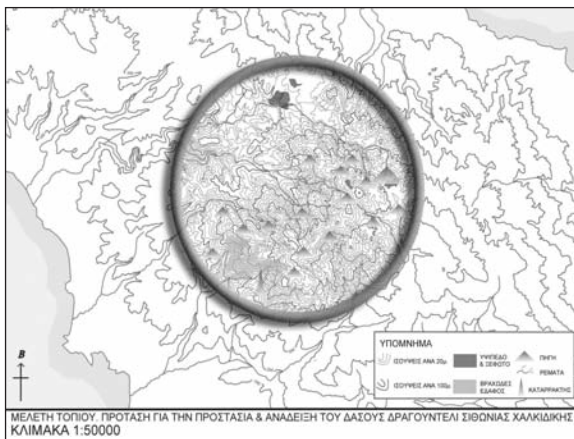
Ο κατάλληλος χειρισμός των νέων χαράξεων στα όρια του δάσους, μονοπατιών-διαδρομών ή τοποθεσιών με συγκεκριμένες δραστηριότητες, μπορεί να μειώσει την οπτική επιβολή τους στο τοπίο και τη θέαση από γειτονικούς οικισμούς και το οδικό δίκτυο εκτός του δάσους.

Τα μέτρα διασφάλισης της αισθητικής αξίας του δάσους που έχουν ήδη ληφθεί από το Δασαρχείο αφορούν αποκλειστικά και μόνο τον τρόπο διαχείρισης της βλάστησης και αντιμετώπισης των προβλημάτων που προκύπτουν από τις εργασίες υλοτομίας και ρητίνευσης. Ανάμεσα σε άλλα, προτείνονται:

- ♦ η απαγόρευση των αποφιλωτικών υλοτομιών που, λόγω των μεγάλης έκτασης ψιλών υλοτομιών, γίνονται αμέσως αισθητές και η αντικατάστασή τους από κρασπεδικές υλοτομίες που, όχι μόνο δεν υποβαθμίζουν την αισθητική εικόνα των δασών, αλλά αντίθετα αναμένεται να τη βελτιώσουν,
- ♦ η απομάκρυνση του υπορόφου σημειακά, ώστε να αυξηθεί η ορατότητα εντός των συστάδων,
- ♦ η εξαίρεση από τις υλοτομίες των χαρακτηριστικών ατόμων έως 50 μέτρα από τους δρόμους και ορισμένων γηραιών (κουφαλερών κ.λπ.) που με την παρουσία τους συμβάλλουν στη δημιουργία τοπίων χαρακτηριστικών μορφών και διακόπτουν τη μονοτονία των συστάδων, όταν αυτές βρίσκονται στο στάδιο των νεοφυτείων-κορμιδίων,
- ♦ η διεξαγωγή της ρητίνευσης σε ζώνη πλάτους 20μ. εκατέρωθεν των κεντρικών δασικών δρόμων, λόγω της αντιαισθητικής εικόνας των ρητινευόμενων ατόμων,
- ♦ η εισαγωγή πλατύφυλλων ειδών ώστε, αυξάνοντας την ποικιλότητα των ειδών βλάστησης, να βελτιωθεί και η εικόνα του δάσους συνολικά.

Συμπεράσματα

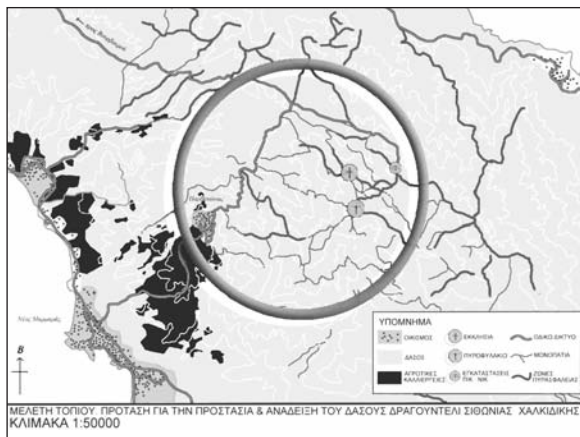
Τα αποτελέσματα της Ανάλυσης του Τοπίου που αποτυπώνονται σε χάρτες, σχέδια και διαγράμματα αφορούν στις εξής ενότητες:

Σχήμα 2. Ανάλυση τοπίου. Οικολογικά χαρακτηριστικά.

1. Οικολογικά (Σχήμα 2):

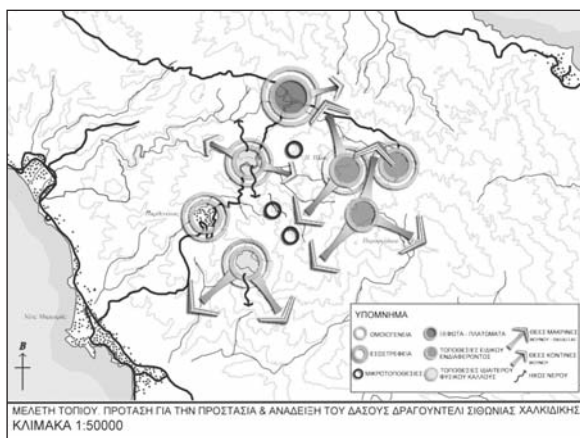
- ♦ ανάγλυφο (καταγράφονται υψίπεδα, έντονες βραχώδεις εξάρσεις και εντοπίζονται νέες πιθανές διαδρομές/μονοπάτια με βάση το βαθμό δυσκολίας ανάβασης ή κατάβασης, την εγγύτητα μεταξύ τους και το υφιστάμενο οδικό δίκτυο)
- ♦ υγρό στοιχείο (ρέματα, πηγές, υδατοπτώσεις)
- ♦ μικροκλίμα

Σχήμα 3. Ανάλυση τοπίου. Κοινωνικά χαρακτηριστικά.

2. Κοινωνικά (Σχήμα 3):

- ♦ περιοχές που χρησιμοποιούνται ήδη ως χώροι πολιτιστικού/θρησκευτικού ενδιαφέροντος ή για αναψυχή
- ♦ χρήσεις γης
- ♦ υφιστάμενο οδικό δίκτυο, μονοπάτια, ζώνες πυρασφάλειας
- ♦ προοπτικές, δυνατότητες ανάπτυξης της περιοχής τουριστικά (εγγύτητα με τουριστικούς οικισμούς, δυνατότητες πρόσβασης σε αυτούς)

Σχήμα 4. Ανάλυση τοπίου. Αντιληπτικά χαρακτηριστικά.

3. Αντιληπτικά (Σχήμα 4):

- ♦ θέες βουνού ή θάλασσας, μακρινές, κοντινές, πανοραμικές, εφήμερες
- ♦ ομοιογένεια
- ♦ εσωστρέφεια, κλίμακα
- ♦ ήχος
- ♦ περιοχές ειδικού ενδιαφέροντος, πλατώματα ή ξέφωτα που προσφέρονται για στάση ή εγκατάσταση συγκεκριμένης δραστηριότητας
- ♦ τοποθεσίες ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

Από τη συγκριτική ανάγνωση των πορισμάτων της Ανάλυσης διαπιστώνεται ότι το εν λόγω δασικό τοπίο διαθέτει τα παρακάτω ιδιαίτερα χαρακτηριστικά:

1. Ιδιαίτερη αισθητική και οικολογική αξία - αξιόλογες μακρινές θέες, έντονο ανάγλυφο, πληθώρα μικροτοπίων, ποικιλομορφία, κινητικότητα στο τοπίο, πλούσια πανίδα και χλωρίδα κ.ά..
2. Πλεονεκτική θέση χωροταξικά, λόγω κεντρικότητας ως προς την ευρύτερη περιοχή της χερσονήσου και εγγύτητας με τους παραθαλάσσιους οικισμούς υψηλής τουριστικής κίνησης. Ενισχύεται με την άμεση γειτνίαση του δάσους με τουριστικό παραδοσιακό οικισμό.

3. "Κορεσμένη" τουριστικά ευρύτερη περιοχή κατά τους θερινούς μήνες με όλες τις αρνητικές συνέπειες που αυτή επιφέρει. Ανάγκη για μείωση της εποχικότητας της τουριστικής δραστηριότητας, μέσω της ανάπτυξη της τελευταίας σε όλη τη διάρκεια του έτους, με την προώθηση νέων μορφών τουρισμού στα πλαίσια της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης για την περιοχή συνολικά. Παρατηρούνται ήδη κινητικότητα και πρωτοβουλίες εκ μέρους των τοπικών φορέων προς την κατεύθυνση του εναλλακτικού τουρισμού.
4. Αυξημένη ζήτηση για δασική αναψυχή τόσο από τουρίστες όσο και από μόνιμους κατοίκους της περιοχής, αλλά και ταυτόχρονη απουσία οργανωμένων "πάρκων" σε όλη την έκταση του Νομού Χαλκιδικής και ευρύτερα.
5. Προσβασιμότητα του δασικού τοπίου γενικά, καθώς και των περιοχών ειδικού ενδιαφέροντος, η οποία εξασφαλίζεται είτε μέσω του υπάρχοντος οδικού δικτύου, είτε με την εκμετάλλευση των υφιστάμενων ζωνών πυρασφάλειας.
6. Ύπαρξη στοιχείων πολιτιστικού ή θρησκευτικού ενδιαφέροντος.
7. Πληθώρα τοποθεσιών, κατάλληλων για την υποστήριξη υπαίθριων δραστηριοτήτων συγκεκριμένων χρήσεων και απαιτήσεων για δασική αναψυχή ή περιβαλλοντική εκπαίδευση.

ΠΡΟΤΑΣΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΔΙΚΤΥΟΥ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

Μέσα από τα συμπεράσματα της Ανάλυσης του Τοπίου φαίνεται η ανάγκη για προστασία και ανάδειξη του δασικού τοπίου της περιοχής "Δραγουντέλι", καθώς και οι δυνατότητες για αξιοποίησή του μέσω μιας εναλλακτικής μορφής τουρισμού, του οικοτουρισμού. Ειδικότερα προτείνονται τα παρακάτω:

- ♦ Η δημιουργία μέσα στα όρια του δάσους ενός κλειστού Δικτύου Διαδρομών και Στάσεων, με στόχο την παροχή της δυνατότητας σε επισκέπτες-πεζοπόρους, ποδηλάτες ή οχήματα - να κινηθούν στο χώρο του δάσους με ασφάλεια και να απολαύσουν το μέγιστο της αισθητικής και οικολογικής αξίας του τοπίου του δάσους και της γύρω περιοχής, χωρίς να διαταράσσεται η οικολογική ισορροπία του περιβάλλοντος.
- ♦ Η εγκατάσταση Κέντρου Ενημέρωσης με στόχους εκπαιδευτικούς και αναψυχής. Στα πλαίσια μιας προσπάθειας ευαισθητοποίησης των πολιτών σε ζητήματα που αφορούν στο περιβάλλον γενικότερα, ώστε να γίνει περισσότερο συνειδητή η ανάγκη για την προστασία του, προτείνεται μια οργανωμένη και σύγχρονη μορφή πληροφόρησης σχετικά με το περιβάλλον, μέσα στον ίδιο το "φυσικό" χώρο. Η κατανόηση της ίδιας της φύσης και των κινδύνων που την απειλούν, η άμεση επαφή με αυτή τόσο σε φυσικό, όσο και σε εργαστηριακό επίπεδο, καθώς και η ενασχόληση/πειραματισμός με τα προ-

ϊόντα της σε καλλιτεχνικό επίπεδο είναι μερικά από τα βασικότερα οφέλη που προσφέρει το Κέντρο.

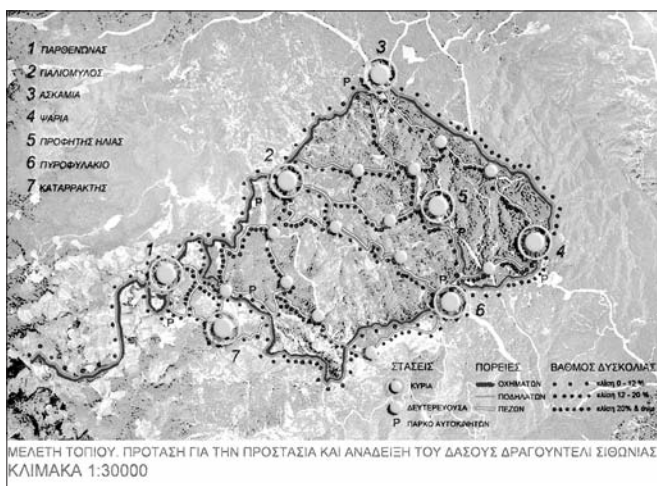
Απευθύνεται τόσο σε μεμονωμένους επισκέπτες/τουρίστες κάθε ηλικίας, όσο και σε οργανωμένες ομάδες (σχολεία, πανεπιστημιακές σχολές, συλλόγους κ.ά.).

Το δίκτυο διαδρομών

Περιφερειακά, το προτεινόμενο δίκτυο μήκους 15,7 χιλιομέτρων, το οποίο συμπίπτει στο μεγαλύτερο τμήμα του με το υπάρχον οδικό δίκτυο, είναι προσπελάσιμο από κάθε είδους οχήματα (Ι.Χ., λεωφορεία, ποδήλατα και άλλα δίκυκλα), ενώ εσωτερικά, καθορίζεται αυστηρά ο χαρακτήρας των πορειών, ώστε να αποφεύγεται κατά το δυνατόν η συμπόρευση οχημάτων και πεζών, με στόχο την ασφαλέστερη και πιο ευχάριστη περιήγηση μέσα στο δάσος. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην κίνηση των πεζών και των ποδηλάτων στα πλαίσια μιας προσπάθειας παρακίνησης των φίλων του βουνού για απόλαυση των αγαθών του με ήπια μέσα μετακίνησης. Έτσι, διακρίνονται οι εξής κατηγορίες (Σχήμα 5):

1. Πορείες προσπελάσιμες από οχήματα, ποδηλάτες και πεζούς, 15,7 χλμ. συνολικά.
2. Πορείες προσπελάσιμες από ποδηλάτες και πεζούς, 9 χλμ. συνολικά.
3. Πορείες προσπελάσιμες αποκλειστικά από πεζούς, 18 χλμ. συνολικά.

Εσωτερικά του δικτύου οργανώνεται ένας μεγάλος αριθμός "κλειστών" διαδρομών που μπορεί να επιλέξει ο πεζός ή ο ποδηλάτης, ανάλογα με το σημείο εκκίνησης, τις φυσικές δυνάμεις του –ορίζεται ο βαθμός δυσκολίας για όλες τις διαδρομές και οι χιλιομετρικές αποστάσεις μεταξύ των στάσεων– τη διάθεση για βάρδη ή την επιθυμία του να επισκεφτεί συγκεκριμένες τοποθεσίες-σημεία ενδιαφέροντος.

Σχήμα 5. Πρόταση δικτύου επεμβάσεων.

Επιπλέον, σε ειδικά επιλεγμένες τοποθεσίες, κυρίως σε άμεση σχέση με τις κύριες στάσεις, προτείνεται η εγκατάσταση μικρών και εναρμονισμένων στο τοπίο χώρων στάθμευσης για οχήματα, ποδήλατα ή εκδρομικά λεωφορεία, ώστε να μην υποχρεώνονται οι πεζοπόροι ή οι ποδηλάτες να ξεκινούν πάντα από την αφετηρία, δηλαδή την πλατεία του Παρθενώνα. Τόσο κατά την επιλογή και διαμόρφωση των πάρκων στάθμευσης, όσο και τη

χάραξη του δικτύου διαδρομών, έγινε προσπάθεια εκμετάλλευσης της υπάρχουσας κατάστασης, των πλατωμάτων σε συνδυασμό με το υφιστάμενο οδικό δίκτυο, ώστε να γίνει η ελάχιστη δυνατή επέμβαση στο φυσικό τοπίο.

Για τη διευκόλυνση και τον προσανατολισμό στο χώρο έχει προβλεφθεί η εγκατάσταση Πινακίδων Πληροφόρησης σε όλες σχεδόν τις διασταυρώσεις και χώρους στάσης, ώστε να μπορεί ο επισκέπτης να γνωρίζει το σημείο στο οποίο βρίσκεται, το βαθμό δυσκολίας των διαδρομών που πρόκειται να ακολουθήσει, καθώς και την εγγύτητα του σημείου από τις παρεχόμενες υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις στο χώρο του δάσους όπως, τηλεφωνικοί θάλαμοι, Πρώτες Βοήθειες, χώροι στάθμευσης, κέντρο ενημέρωσης, καφέ κ.τ.λ..

Οι στάσεις

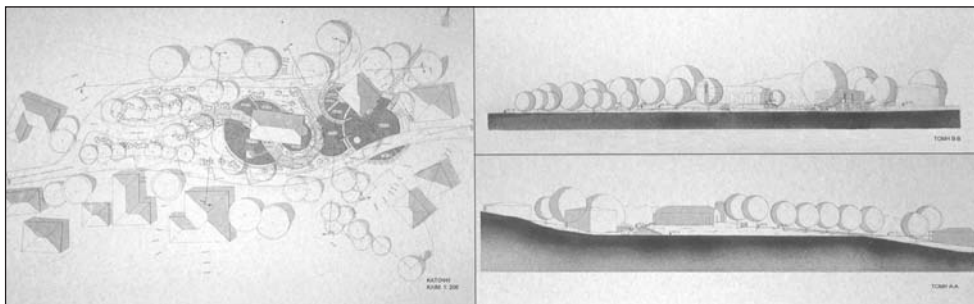
Τοποθεσίες ειδικά διαμορφωμένες αποτελούν τις Στάσεις του Δικτύου. Καθορίζονται βάσει επιλογής, ως προς τη διαφορετικότητα του χαρακτήρα και την πολυμορφία του τοπίου. Διακρίνονται σε δύο τύπους: τις κύριες και τις δευτερεύουσες (Σχήμα 5).

Οι **Κύριες Στάσεις** είναι 7 σε αριθμό. Πρόκειται για *τοποθεσίες* που υποστηρίζουν βασικές προτεινόμενες δραστηριότητες, ως σημεία ειδικού ενδιαφέροντος. Κάποιες από αυτές είναι ήδη καθιερωμένες ως στάσεις εκδρομών. Τα κριτήρια επιλογής σχετίζονται με:

- ♦ τη θέση τους στο χώρο του δάσους: όρια, χιλιομετρικές αποστάσεις μεταξύ τους και με άλλα σημεία ενδιαφέροντος, ισοκατανομή
- ♦ την ικανοχωρητικότητα: δυνατότητα υποδοχής των προτεινόμενων εγκαταστάσεων και μαζικής προσέλευσης επισκεπτών
- ♦ την καταλληλότητα κατασκευής κτιριακών εγκαταστάσεων χωρίς να διαταράσσεται η οικολογική ισορροπία ή να μειώνεται η αισθητική αξία τους π.χ. τοποθεσία "Ασκαμιά", όπου προτείνεται η κατασκευή του Κέντρου Ενημέρωσης
- ♦ τη δυνατότητα πρόσβασης με όχημα, Ι.Χ. και λεωφορείο
- ♦ την αισθητική αξία: θέες, οπτικές φυγές, πυκνότητα δάσους, υγρό στοιχείο, πιθανές ιδιαιτερότητες του τοπίου, μοναδικότητα

Οι περισσότερες Κύριες Στάσεις αναπτύσσονται κατά μήκος του περιφερειακού δακτυλίου και είναι οι εξής:

- **Τοποθεσία 1:** Αφετηρία - Χωριό Παρθενώνας (Σχήμα 6)
Σε υψόμετρο 250 μ. περίπου βρίσκεται αμφιθεατρικά χτισμένος ο παραδοσιακός οικισμός στις πλαγιές του ορεινού όγκου με προσανατολισμό ΝΔ και πανοραμική άποψη μεγάλου τμήματος της δυτικής ακτής της χερσονήσου. Αποτελεί φυσικό όριο της περιοχής από άποψη μορφής του τοπίου, κλίματος και βλάστησης, καθώς αναπτύσσεται στην μεταβατική ζώνη μεταξύ της παραθαλάσσιας ζώνης που χαρακτηρίζεται από

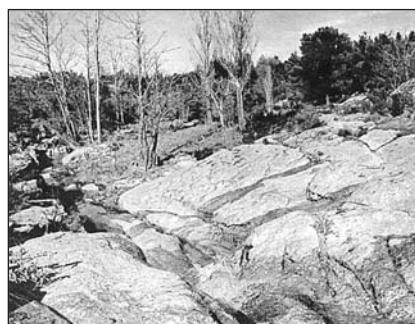

Σχήμα 6. Τοποθεσία 1. Αφετηρία - Χωριό Παρθενώνας

ήπιο σχετικά ανάγλυφο και αγροτικές καλλιέργειες –κυρίως ελαιώνες– και της περιοχής του πευκοδάσους "Δραγουντέλι" ανάντι του οικισμού. Τόσο η τουριστική ανάπτυξη που σημειώνει τα τελευταία χρόνια όσο και η άμεση γειτνίασή του με το δάσος αποτέλεσαν τις βασικές αιτίες επιλογής του ως αφετηρία για το δίκτυο διαδρομών του δάσους. Προτείνονται τα παρακάτω:

- ◆ Διαμόρφωση της πλατείας στο κέντρο του οικισμού και γύρω από την Εκκλησία και το πρώην Δημοτικό Σχολείο –το οποίο προβλέπεται από το Δήμο, να μετατραπεί σε Λαογραφικό Μουσείο– με στόχο να αποτελέσει η πλατεία την αφετηρία του δικτύου διαδρομών.
- ◆ Δημιουργία παρακαμπτηρίου οδού για τους επισκέπτες του δάσους προκειμένου να αποφευχθεί η διαταραχή της ζωής στον οικισμό.
- ◆ Ειδικός χώρος στάθμευσης για 30 οχήματα και 2 εκδρομικά λεωφορεία, στο ανατολικό άκρο του οικισμού, στα όριά του με το δάσος, προσβάσιμος από την παρακαμπτήριο οδό. Ο πυκνός ιστός του παραδοσιακού οικισμού καθορίζει την εγκατάσταση μεγάλου χώρου στάθμευσης για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών του οικισμού ή του δάσους, εκτός των ορίων του πρώτου, εφάπτομενικά και όχι περίοπτα.

- **Τοποθεσία 2:** Παλιόμυλος (Φωτογραφία 1)
Αμέσως μετά την αφετηρία και ΒΑ του δάσους βρίσκεται η περιοχή του Παλιόμυλου. Το σπάνιο σε ομορφιά μικροπεριβάλλον που δημιουργείται γύρω από το ρέμα με την υγρόφιλη βλάστηση και τους βραχώδεις σχηματισμούς του εδάφους συνθέτουν ένα τοπίο μοναδικό. Είναι προσεγγίσιμη από οχήματα, πεζούς και ποδήλατα και προτείνονται:

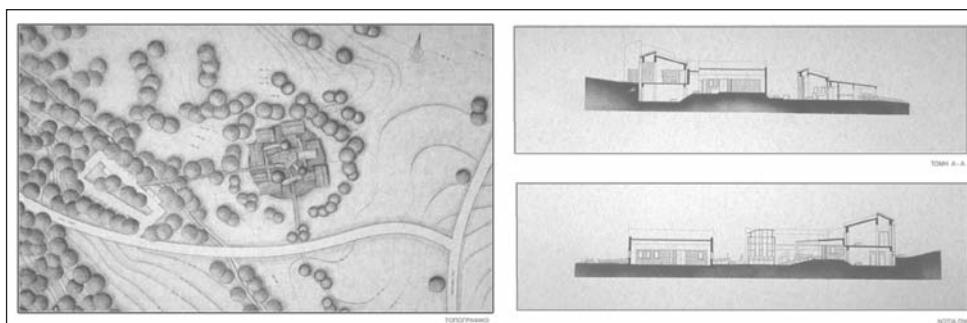
Φωτογραφία 1. Τοποθεσία 2 - Παλιόμυλος.

- ♦ Άτυπες διαμορφώσεις-καθιστικά, προσαρμοσμένες στις βραχώδεις όχθες του ρέματος για ανάπαυση και απόλαυση του μικροτοπίου της περιοχής.
- ♦ Αναχώρηση-άφιξη πεζών και ποδηλάτων από και προς τις "εσωτερικές" διαδρομές.
- ♦ Χώρος στάθμευσης σε μικρή απόσταση, σε σημείο μη ορατό από το χώρο ανάπαυσης.

■ **Τοποθεσία 3:** Ασκαμιά (Σχήμα 7)

Πρόκειται για το μεγαλύτερο πλάτωμα και ξέφωτο της δασικής έκτασης στο βορειότερο όριο του δάσους. Χαρακτηρίζεται από εσωστρέφεια λόγω του πυκνού πευκοδάσους που το περιβάλλει. Το ανάγλυφο είναι ήπιο με μικρή υπερύψωση προς βορρά, ενώ οι μοναδικές μακρινές οπτικές φυγές προς το βουνό και το υπόλοιπο δάσος αναπτύσσονται προς το νότο. Το υφιστάμενο οδικό δίκτυο διέρχεται από το κέντρο του και διασταυρώνεται με δασικό δρόμο, με κατεύθυνση τον παραθαλάσσιο οικισμό της Βουρβουρούς, στην ανατολική ακτή της χερσονήσου. Προτείνονται τα ακόλουθα:

- ♦ Εγκατάσταση Κέντρου Ενημέρωσης για το δάσος.
Σχεδιάζεται κτιριακό συγκρότημα 600m² (Ξενοδοχίδου και Τρατσέλα, 1995) που περιλαμβάνει εκθεσιακό χώρο, ηλεκτρονική βιβλιοθήκη, χώρο προβολών, θερμοκήπιο, καλλιτεχνικό εργαστήριο, υπαίθριο αμφιθέατρο και μικρό καφέ. Η κεντρική ιδέα βασίζεται στην ενεργοποίηση των αισθήσεων του επισκέπτη διαδοχικά (όραση, ακοή, όσφρηση, αφή) κατά την πορεία του μέσα από τις διαφορετικές αίθουσες του Κέντρου, προκειμένου να γνωρίσει και να κατανοήσει καλύτερα το αντικείμενο, με στόχο την ολοκληρωμένη πληροφόρηση/μάθηση. Τα αντιληπτικά χαρακτηριστικά της τοποθεσίας των Ασκαμιών –περίκλειστο υψίπεδο με μικρή υπερύψωση προς βορρά, στροφή και θέα προς νότο– απομειώνονται στην οργάνωση των μικρών κτιριακών ορθογωνικών όγκων, σε μια

Σχήμα 7. Τοποθεσία 3 - Ασκαμιά. Κέντρο Ενημέρωσης.

κυκλική διάταξη με νότιο προσανατολισμό. Οι όγκοι συνδέονται μεταξύ τους με μία διαδρομή, επιτυγχάνοντας έτσι τη διαδοχική μεταφορά από τον ένα χώρο στον άλλον.

- ♦ Διαμόρφωση πάρκου στάθμευσης για ποδήλατα, Ι.Χ. και εκδρομικά λεωφορεία.
- ♦ Σύνδεση με το δίκτυο των "εσωτερικών" διαδρομών, πεζών και ποδηλάτων.
- ♦ Πρόβλεψη τοποθεσίας για μελλοντική εγκατάσταση ξενώνων.

■ **Τοποθεσία 4:** Ψαριά (Φωτογραφία 2)

Πρόκειται για το ανατολικότερο σημείο του δάσους πάνω στη περιφερειακή διαδρομή που ήδη χρησιμοποιείται με πρόχειρες εγκαταστάσεις για πικ-νικ. Η έντονη αίσθηση του υγρού στοιχείου της πηγής, η πολύ πυκνή βλάστηση και το παλιό ρέμα, δημιουργούν ιδιαίτερο μικροκλίμα και προσδίδουν μυστηριακό χαρακτήρα στη περιοχή. Προτείνεται:

Φωτογραφία 2. Τοποθεσία 4 - Ψαριά.

- ♦ Διαμόρφωση για ανάπαυση και πικ-νικ, με οργάνωση χώρων φαγητού και μαγειρέματος.
- ♦ Ανάπτυξη κατά μήκος του παλιού ρέματος επεισοδίων –παιχνιδιών σε κλειστή διαδρομή, για παρότρυνση προς εξερεύνηση– ανακάλυψη και καλλιέργεια της φαντασίας στο παιχνίδι.
- ♦ Διαμόρφωση πάρκου στάθμευσης σε μικρή απόσταση.

■ **Τοποθεσία 5:** Προφήτης Ηλίας (Φωτογραφία 3)

Πρόκειται για μικρό υψίπεδο εσωτερικά του δάσους όπου είναι χτισμένη η μικρή εκκλησία του Προφήτη Ηλία. Οι μακρινές οπτικές φυγές περιμετρικά που φτάνουν μέχρι τη θάλασσα και το απότομο ανάγλυφο σημειακά είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της περιοχής. Προτείνονται:

Φωτογραφία 3. Τοποθεσία 5 - Προφήτης Ηλίας.

- ♦ Αξιοποίηση του πλατώματος γύρω από την εκκλησία με ελαφρές κατασκευές για την φιλοξενία της πανήγυρης και τη δημιουργία χώρων ανάπαυσης κατά το υπόλοιπο διάστημα του έτους.
- ♦ Εκμετάλλευση της απότομης κλίσης του εδάφους και τη δημιουργία ελεύθερης αμφιθεατρικής διαμόρφωσης με βορειοανατολικό προσανατολισμό, προσαρμο-

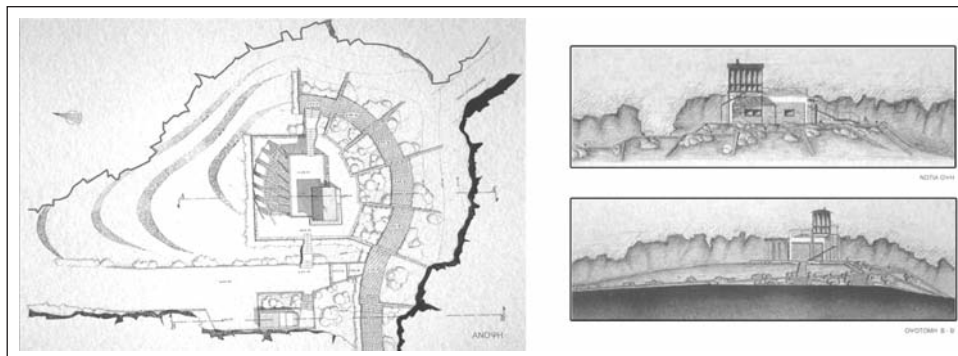
σμένη στο τοπίο και στραμμένη προς τις αξιόλογες οπτικές φυγές για απόλαυση της θέας.

- ♦ Δυνατότητα πρόσβασης με όχημα και δημιουργία θέσεων στάθμευσης για Ι.Χ. και εκδρομικά λεωφορεία, σε μικρή απόσταση.

■ **Τοποθεσία 6: Πυροφυλάκιο (Σχήμα 8)**

Σε απόσταση 300μ. από τη βασική περιφερειακή διαδρομή, στη νοτιοδυτική πλευρά, βρίσκεται η δεύτερη σε υψόμετρο κορυφή (808 μ.), η οποία είναι εύκολα προσβάσιμη και προσφέρει πλήρη εποπτεία του χώρου του δάσους. Η περίοπτη θέση που κατέχει και οι πολύ μακρινές οπτικές φυγές σε γωνία 360° που φτάνουν μέχρι και τις απέναντι χερσονήσους –της Κασσάνδρας στα δυτικά και του Αγίου Όρους ανατολικά– αποτέλεσαν τους λόγους για την εγκατάσταση σε αυτή του παλιού και ακατάλληλου για το χώρο, κτίσματος του Πυροφυλακίου, όπου φιλοξενούνται κατά τους καλοκαιρινούς και φθινοπωρινούς μήνες, ένας έως δύο πυροφύλακες. Προτείνεται:

- ♦ Κατασκευή νέου ισόγειου κτίσματος Πυροφυλακίου 35 m², με το στοιχειώδη εξοπλισμό για την ολιγόμηνη φιλοξενία των φυλάκων (Ξενοδοχίδου και Τρατσέλα, 1995).
- ♦ Δυνατότητα προσέγγισης στο σημείο αυτό πεζών και ποδηλάτων, μέσω του υπάρχοντος βασικού δρόμου και του υφιστάμενου μονοπατιού που αξιοποιήθηκε ως μία από τις "εσωτερικές" διαδρομές της πρότασης, για απόλαυση της μοναδικής θέας που προσφέρει. Για τα οχήματα των επισκεπτών προβλέπεται θέση στάθμευσης σε απόσταση 300 μ., προς αποφυγή συνωστισμού και παρεμπόδισης του έργου του φύλακα. Για τον ίδιο λόγο, ο πεζός με την είσοδό του στο χώρο υποχρεώνεται να ακολουθήσει μία ημικυκλική πορεία νοτιοανατολικά του κτίσματος, ώστε να εξερευνήσει πρώτα το χώρο από χαμηλά. η πορεία καταλήγει στο δώμα του κτιρίου για απόλαυση της θέας πανοραμικά.

Σχήμα 8. Τοποθεσία 6 - Πυροφυλάκιο.

- ♦ Διαμόρφωση του αναξιοποίητου σήμερα περιβάλλοντος χώρου, με στόχο την εύκολη και ευχάριστη διαμονή του φύλακα και την ταυτόχρονη υποδοχή επισκεπτών.
- ♦ Θέση στάθμευσης για το όχημα του Πυροφυλακίου, χαμηλότερα, σε κρυμμένη οπτική σχέση με το γύρω χώρο.

■ **Τοποθεσία 7:** Καταρράκτης (Φωτογραφία 4)

Βρίσκεται σε απόσταση 400 μ. από την περιφερειακή διαδρομή και αποτελεί την νοτιότερη και τελευταία Κύρια Στάση στο χώρο του δάσους. Ξεχωρίζει για την παρουσία μικρού καταρράκτη που είναι ορατός και από το οδικό δίκτυο χαμηλότερα, τις πανοραμικές θέες προς νότο και το σπάνιο μικροτοπίο που δημιουργείται από το συνδυασμό του έντονα βραχώδους εδάφους με τις φυσικές αγκαλιές και τα μικρά πλατώματα.

Φωτογραφία 4. Τοποθεσία 7 - Καταρράκτης.

Προτείνεται:

- ♦ Στάση για πικ-νικ και αξιοποίηση των πλατωμάτων για παιχνίδι, ενώ οι απότομες βραχώδεις πλαγιές διαμορφώνονται ως φυσικές κερκίδες.
- ♦ Προσεγγίσιμο μόνο από πεζούς λόγω του βραχώδους εδάφους της περιοχής.
- ♦ Δημιουργία θέσης στάθμευσης στο κοντινότερο σημείο της περιφερειακής διαδρομής σε απόσταση 400 μ.

Οι δευτερεύουσες στάσεις είναι *μικροτοποθεσίες* περισσότερες σε αριθμό και αποτελούν σημεία ανάπαυσης των πεζοπόρων ή ποδηλάτων εντός του Δικτύου. Πρόκειται για μικρής κλίμακας διαμορφώσεις καθιστικών χώρων, σκιασμένοι από δέντρο ή μικρό στέγαστρο και ισότιμα καταναμημένοι στο χώρο του δάσους, κυρίως σε διασταυρώσεις διαδρομών ή σε σημεία με αξιόλογη θέα. Τα κριτήρια επιλογής των σημείων σχετίζονται με:

- ♦ το βαθμό δυσκολίας ανάβασης ή κατάβασης των "εσωτερικών" διαδρομών, οπότε και ενδείκνυται στάση για ανάπαυση στην αρχή ή το τέλος της κάθε διαδρομής
- ♦ την καταλληλότητα για διαμόρφωση
- ♦ την αισθητική αξία

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα έρευνα και πρόταση δημιουργίας ενός δικτύου επεμβάσεων στο δάσος "Δραγουντέλι" στη Σιθωνία Χαλκιδικής αποτελεί ένα παράδειγμα αξιοποίησης και ανάδειξης δασικού τοπίου με ιδιαίτερη οικολογική και αισθητική αξία, ενταγμένο σε μία κορεσμένη τουριστικά ευρύτερη περιοχή. Μέσα στα πλαίσια της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης προτείνεται μια εναλλακτική μορφή τουρισμού, ο οικοτουρισμός, με στόχους την αναψυχή, την ενημέρωση και εκπαίδευση σε θέματα που αφορούν στο φυσικό περιβάλλον. Ο τύπος αυτός ανάπτυξης στοχεύει, παράλληλα με τη μείωση της εποχικότητας που χαρακτηρίζει την τουριστική δραστηριότητα της περιοχής, στην προστασία και ανάδειξη του "ευαίσθητου", οικολογικά και αισθητικά, δασικού τοπίου, καθώς και στην πολιτισμική και περιβαλλοντική αναβάθμιση της ευρύτερης περιοχής.

Η προσέγγιση που ακολουθείται στηρίζεται στην ανάλυση του υπό μελέτη τοπίου, κατά την οποία καταγράφονται και αξιολογούνται τα κοινωνικο-οικολογικά και αντιληπτικά χαρακτηριστικά του ως οι παράγοντες που το παράγουν και το διαμορφώνουν, αποτυπώνεται η φυσιογνωμία και η ταυτότητα του τόπου και διερευνάται το δυναμικό, η καταλληλότητα και η ικανοχωρητικότητά του για την προτεινόμενη διαμόρφωση.

Η ανάγκη προσέγγισης του τοπίου, όχι μεμονωμένα ως θέαμα ή ως οικο-τόπος, αλλά λαμβάνοντας υπόψη τη μοναδικότητα και την πολύπλευρη υπόστασή του επιβάλλει την εκπόνηση Μελετών Αρχιτεκτονικής Τοπίου σε κάθε περίπτωση προστασίας, αποκατάστασης, ανάπλασης ή διαμόρφωσης μιας περιοχής, προκειμένου να διερευνηθεί η φέρουσα ικανότητα του τοπίου ως προς την προτεινόμενη διαμόρφωση ή επέμβαση. Είτε πρόκειται για φυσικές περιοχές, αγροτικά, δασικά, παραθαλάσσια, οδικά τοπία, υγροβιότοπους κ.ά., είτε για περιοχές αστικών κέντρων, η συμβολή των Μελετών Τοπίου ή και σε συνεργασία με τους συγγενείς σχεδιαστικούς κλάδους, τη χωροταξία, την πολεοδομία, τον αρχιτεκτονικό και αστικό σχεδιασμό, είναι εξίσου σημαντική. Στην περίπτωση μάλιστα των προστατευόμενων ή άξιων προστασίας φυσικών περιοχών, πολιτισμικών ή ιστορικών τοπίων, οι οποίες στερούνται ενός ολοκληρωμένου τεχνικού, οργανωτικού και θεσμικού πλαισίου για την προστασία και διαχείρισή τους, επιβάλλεται η θεσμοθέτηση της Μελέτης Αρχιτεκτονικής Τοπίου, ως βασική προϋπόθεση για οποιαδήποτε επέμβαση, ώστε σε συνδυασμό με τη σύνταξη χωροταξικών σχεδίων ανάπτυξης του φυσικού, δασικού ή βιοτοπικού περιβάλλοντος της χώρας συνολικά, να εξασφαλιστεί η σωστή και προγραμματισμένη προστασία και αξιοποίηση του φυσικού πλούτου της.

Βιβλιογραφία

- Ανανιάδου-Τζημοπούλου Μ. (1984), "Η ανάλυση του τοπίου στη μελέτη των προστατευόμενων φυσικών περιοχών. Προσέγγιση κοινωνικο-οικολογικής και αντιληπτικής διερεύνησης του χώρου", Πρακτικά, *Διεθνές Συνέδριο για τις Προστατευόμενες Φυσικές Περιοχές*, Υπουργείο Γεωργίας, Διεύθυνση Προστασίας Δασών και Δασικού Περιβάλλοντος, Αθήνα.
- Ανανιάδου-Τζημοπούλου Μ. (1998), "Υδροβιοτεχνικά Τοπία στο Βελεστίνο. Πολιτισμικό τοπίο υδρόμυλων και νεροτριβών: Μία Πρόταση", στο *Όριον, Τιμητικός Τόμος Καθηγήτρη Δ.Α. Φατούρου*, τεύχος Α', Επιστημονική Επετηρίδα, Τόμος ΙΕ', Θεσσαλονίκη.
- Αν.Ετ.Χα (Αναπτυξιακή Εταιρεία Χαλκιδικής), Οικοσχεδιασμός (2003), *Επιχειρησιακό Σχέδιο Εναλλακτικής Διαχείρισης του Μαζικού Τουρισμού στο Νομό Χαλκιδικής: Α' Φάση*, Αν. Ετ. Χα.: Πολύγυρος.
- Αγγελίδης Μ., (1995), "Η χωροθέτηση του τουρισμού στην Ελλάδα. Προβλήματα ανάπτυξης, χωροθέτησης και περιβάλλοντος", *Τεχνικά Χρονικά*, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος, 63-68.
- Austin L. R. (1984), *Designing the Natural Landscape*, New York: Van Nostrand Reinhold Company.
- Βλάμη Β. και Ζόγκαρης Σ. (1997), "Οικοτουριστική ανάπτυξη στη Σκόπελο: μελέτη μονοπατιών και πεζοπορικών διαδρομών", Δήμος Σκοπέλου.
- Briassoulis H. (2000), "Environmental Impacts of Tourism: a framework for analysis and evaluation", στο H. Briassoulis και J. van der Straaten (επ.) *Tourism and the Environment*, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 21-37.
- Chiotis G. και Coccossis H. (2000), "Tourist development and environmental protection in Greece: problems and policies", στο H. Briassoulis και J. van der Straaten (επ.), *Tourism and the Environment*, Kluwer Academic Publishers: Dordrecht, 331-343.
- C.N.E.R.P. (1976), *Paysage et Aménagement*, Seminaire à Cabourg, Complerendus, Centre National d' Etudes et de Recherches du Paysage, Trappes.
- Δέφνερ Α. (1999), "Πολιτιστικός τουρισμός και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου: Η επίδραση στη λειτουργία των πόλεων", στο Δ. Οικονόμου και Γ. Πετράκος (επ.), *Η ανάπτυξη των ελληνικών πόλεων*, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας - Gutenberg, 117-155.
- Ελευθεριάδης Ν. και Τσαλικίδης Ι. (1989), "Τουρισμός στη ζώνη των παραλιακών πευκοδασών", Τμήμα Γεωπονίας Α.Π.Θ., Τμήμα Δασοπονίας ΤΕΙ Καβάλας, Θεσσαλονίκη.
- Hough M. (1990), *Out of Place: Restoring Identity to the Regional Landscape*, New Haven: Yale University Press.
- Κασσιός Κ. (1992), "Οι Οπτικοί Πόροι στα Προγράμματα Ανάπτυξης - Τεχνικές Σπουδής", στο Κ. Κουτσόπουλος (επ.), *Ανάπτυξη και Σχεδιασμός: Διεπιστημονική Προσέγγιση*, Αθήνα: Τ.Α.Τ.Μ., Ε.Μ.Π., Παπαζήσης, 213-221.

- Κασσιός Κ. (1993), "Ολοκληρωμένη θεώρηση στη διαχείριση των φυσικών πόρων", στο Κ. Κουτσόπουλος (επ.), *Περιφερειακή Επιστήμη στην Ελλάδα: Ανασκόπηση και Προοπτικές*, 1^ο Εθνικό Συνέδριο Ελληνικού Τμήματος, Αθήνα, 141-151.
- Κίνηση Πολιτών, Σύλλογος Ελλήνων Πολεοδόμων και Χωροτακτών, Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση -WWF ΕΛΛΑΣ Παπασπηλιόπουλος Σ., Παπαγιάννης Θ., Κουβέλης Σ., (επ.), (1996), *Το Περιβάλλον στην Ελλάδα 1991-1996*, Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Κοκκώσης Χ., (1993), "Πολιτική περιβάλλοντος, κοινωνικό κράτος και κοινωνική πολιτική: Η σύγχρονη προβληματική", στο Π. Γεμίτης και Δ., Γράβαρης (επ.), *Κοινωνικό Κράτος και Κοινωνική Πολιτική*, Αθήνα: Θεμέλιο, 361-382.
- Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π. (2001), *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, Αθήνα: Κριτική.
- Konsola D. (επ.) (1993), *Culture, Environment and Regional Development*, Regional Development Institute, Athens.
- Mc Harg I. (1969), *Design with Nature*, New York: Natural History Press.
- Ξενοδοχίδου Α., Τρατσέλα Μ. (1995), "Δραγουντέλι Σιθωνίας - Δίκτυο Επεμβάσεων για την Προστασία και Ανάδειξη του Δάσους", Διπλωματική εργασία, Τμήμα Αρχιτεκτόνων, Π.Σ. Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη.
- Παπαγεωργίου Ε. και Παπαδόπουλος Σ. (1992), "Δασοπονική Μελέτη Συμπλέγματος Δημοσίων Δασών Σιθωνίας", Υπουργείο Γεωργίας, Γενική Διεύθυνση Δασών & Δασικού Περιβάλλοντος, Δασαρχείο Πολυγύρου, Πολύγυρος.
- PAYSA / OREALM (1975), *Le Paysage Rural et Régional. Contribution à la Méthodologie des Etudes d'Aménagement*, Minist. de l' Equipement, Minist. de la qualité de la vie Environnement, La Documentation Française, Paris.
- Priestley G., Edwards A. και Coccossis H., (επ.) (1996), *Sustainable Tourism? European Experience*, CAB International: Wallingforel.
- Στεφάνου Ι. (2001), *Η φυσιογνωμία ενός τόπου. Ο χαρακτήρας της ελληνικής πόλης τον 21^ο αιώνα*, Εργαστήριο Πολεοδομικής Σύνθεσης ΕΜΠ: Αθήνα.
- Stefanou J. (2000), "The contribution of the analysis of the image of a place to the formulation of tourism policy", στο Η. Briassoulis και J. van der Straaten (επ.), *Tourism and the Environment*, Kluwer Academic Publishers: Dordrecht, 229-237.
- Τερκενλή Θ. (1996), *Το πολιτισμικό τοπίο: Γεωγραφικές προσεγγίσεις*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- Terkenli T. (2000), "Landscapes of tourism: a cultural geographic perspective", στο Η. Briassoulis και J. van der Straaten (επ.), *Tourism and the Environment*, Kluwer Academic Publishers: Dordrecht, 179-202.
- Τσάρτας Π. (1996), "Αειφορική ανάπτυξη και τουρισμός: προβληματισμοί και προτάσεις για ένα διαφορετικό τύπο τουριστικής ανάπτυξης", στο Κ. Λάσκαρις (επ.), *Sustainable Development: Θεωρητικές προσεγγίσεις μιας κρίσιμης έννοιας*, Αθήνα: Παπασωτηρίου.

Υ.Π.Ε.ΧΩ.ΔΕ., Διεύθυνση Χωροταξίας (2000), "Ειδική χωροταξική μελέτη Νομού Χαλκιδικής, για τον καθορισμό χρήσεων γης, με στόχο την ανάπτυξη και την προστασία στα πλαίσια Κοινοτικού Προγράμματος Enpireg", Γραφείο 12 ΕΠΕ, Εταιρεία για Οικιστική Ανάπτυξη, Αθήνα.

Van den Bergh J. (2000), "Tourism development and the natural environment: an economic-ecological model for the Sporades islands", στο Η. Briassoulis και J. van der Straaten (επ.), *Tourism and the Environment*, Kluwer Academic Publishers: Dordrecht, 39-58.

Χατζηστάθης Α. και Ισπικούδης Ι. (1995), *Προστασία της φύσης και Αρχιτεκτονική Τοπίου*, Β' έκδοση, Θεσσαλονίκη: Γιαχούδης - Γιαπούλης.

<http://www.statistics.gr>

<http://www.dimos-sithonias.gr>

Μαρία Τρατσέλα

Ακριτίδου 19, 55236, Θεσσαλονίκη, e-mail: tratsela@tee.gr